

Marijan Steiner

Etnomuzikološki rad Albe Vidakovića

Etnomuzikologija (ili glazbeni folklor) jedna je od mlađih grana muzikologije (znanosti o glazbi), koja se bavi proučavanjem folklorne (pučke) glazbe pojedinih naroda. Razvija se od druge polovine XIX. st. Za hrvatsku etnomuzikologiju navodi se kao njezin utemeljitelj Franjo Ksaver Kuhač (1834. – 1911.). Brojni su istraživači hrvatske narodne (pučke) glazbe pridonijeli njezinu upoznavanju i vrednovanju. Velik dio dotične građe je obrađen i objavljen, no još je veći onaj koji je ostao u rukopisima. Ovdje ćemo se baviti etnomuzikološkim radom Albe Vidakovića.

Iako se Vidaković nije trajno i jače bavio etnomuzikološkom djelatnošću (za razliku od muzikologije, gdje je ostavio nekoliko izuzetnih djela), ipak je i na tom području postigao vidljive rezultate.

Započet ćemo kronološki obrnutim redom, tj. od maestrova spisa koji je nastao vremenski najkasnije do onih najranijih. Razlog za to bit će jasan na kraju priloga.

1. Dubrovački zapisi glazbenog folklor s početka XIX. stoljeća¹

U članku pod navedenim naslovom Vidaković je riješio neka pitanja iz hrvatske melografije koja su dotad bila sporna. Uređujući Glazbeni arhiv Male braće u Dubrovniku (1956. – 1958.), naišao je na rukopis notnog zapisa što ga spominje B. Širola u

svojoj knjizi *Hrvatska narodna glazba*². Sastoji se od jednog lista papira, veličine 32 × 22,7 cm, položenog oblika. Ispisan je na obje strane smeđom tintom. Na rukopisu nije označen zapisivač. No usporedbom s drugim rukopisima Vidaković je utvrdio da pripada dvojici zapisivača: jedan je ispisao veći dio, a drugi je na kraju dodao četiri vlastita retka.

Vidaković je ustanovio da je prvotni i glavni zapisivač (A) radio na rukopisu u dva navrata. »Prvi put je zabilježio napjeve i riječi popijevaka s njihovim naslovima, primjenjujući talijansku ortografiju i miješajući hrvatske riječi s talijanskima. Pismo zapisivača je u to doba bilo čvrsto, odlučno i veoma čitljivo, a poredak popijevaka slučajan. Ista je ruka kasnije dopisala nove oznake uz pojedine napjeve. [...] Pismo tih naknadnih dopuna očito je istovjetno s ranijim, ali odaje nesigurnost

starije ruke, a i ortografija je ovdje već skoro posve hrvatska. Da su te dopune pisane kasnije, vidi se također po boji crnila i većoj oštirini pera kojim se zapisivač služio.«³

Drugi zapisivač (B) dodao je svoje zapis mnogo kasnije. »I pismo nota i pjesničkih riječi odaju izrazitu odlučnost i sigurnost zapisivača. Ortografija je ovdje potpuno pravilna i jezik je u skladu s hrvatskim književnim oblicima. Crnilo je smeđe boje, a oštro se pero prepoznaje po tankim, izduženim, lijepim notama i slovima.«⁴

Cijeli rukopis ima ukupno 13 zapisa narodnih skladbi za jedan, dva i tri glasa: bez pratnje, s pratnjom gusala ili glasovira (generalbas) ili samo instrumentalni slog bez pjesničkoga teksta. Zapisi su služili za pjevanje (baritonski glas, note pisane u bas ključu) uz pratnju

¹ *Dubrovački zapisi glazbenog folklor s početka XIX. stoljeća*, u: Zbornik za narodni život i običaje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU), knjiga 40, Zagreb, 1962., 477 – 488.

² *Hrvatska narodna glazba*, Zagreb, 1940. (drugo izdanje 1942).

³ *Dubrovački zapisi glazbenog folklor...*, 478.

⁴ Isto.

gusala ili glasovira. Susreću se razni tipovi popijevaka prema sadržaju: svatovska, junačka (o kraljeviću Marku), uspavanka, kolenda (*Dubrovačka*), ljubavna; dijelom su tzv. »varoške« ali i »seoske« (odnosno iz gradske okolice, što može biti ne samo dubrovačka Župa, nego i hercegovačko zaleđe).

Na kraju članka Vidaković piše kako je usporednom analizom mnogih rukopisa u Glazbenom arhivu samostana Male braće utvrdio da je glavni ili prvotni zapisivač tih pučkih popijevaka fra Sabo (Sebastijan) Franković, čije je autorstvo prepoznano prema načinu pisanja u drugim zapisima na kojima je označeno njegovo ime. Po svjedočanstvu suvremenika, taj je učeni franjevac i vrstan govornik bio također glazbeno školovan: bio je odličan pjevač, lijepa baritonskog glasa, skladatelj te orguljaš i pijanist. Upravo je *Dubrovačke zapise* pjevao sam ili uz pratnju glasovira i gusala, čemu ide u prilog i činjenica da je pjevačka dionica po visini i tonalitetu zapisana za baritonski glas u bas ključu. Na osnovu tih i drugih pojedinosti (koje je našao u člancima Franje Račkoga pisanim za *Katolički list*⁵), Vidaković odlučno zaključuje da su *Dubrovački zapisi* (ali i neki drugi) plod melografskih napora fra Sabe Frankovića. Zapisi su nastali 1828. i 1830., a sređeni kao dio veće cjeline Frankovićevih zapisa pučkih popijevaka te poslani u London na uvid nepoznatu adresantu prije 1859. god. »Važnost je tih zapisa konačno u tome što je

s njima naša znanost o glazbenom folkloru dobila još jedan izvorni dokument, koji ne samo otkriva jedno do sada nepoznato ime u nizu starijih zapisivača hrvatskih pučkih popijevaka nego pruža i pozitivno gradivo za proučavanje glazbenog narodnog blaga onoga vremena u Dubrovniku i njegovoj okolini, a time i vjerodostojni temelj za uporedno proučavanje nekadašnjeg i današnjeg stanja glazbenog folkloru na tom području.«⁶

2. Vidakovićevo zapisivanje pučkih popijevaka u Bačkoj

U jednom pismu Jugoslaven-skoj akademiji znanosti i umjetnosti iz 1952. Vidaković navodi da se već više od deset godina bavi zapisivanjem narodnih napjeva, u Bačkoj i na otoku Krku.⁷ Dio skupljene građe obradio je za praktičnu upotrebu pjevačkih zborova, a djelomice i analizirao. JAZU mu je omogućio da 1953. prikupi veći broj narodnih popjevaka u Bačkoj. Sabrao ih je u rukopisnu zbirku pod naslovom *Bunjevačke narodne pjesme iz okolice Subotice*⁸. Vlastništvo su Hrvatske akademije

znanosti i umjetnosti, a kopija kojom sam se služio pohranjena je u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Sadrži 58 crkvenih i 20 svjetovnih narodnih pjesama iz Subotice i okolice. Većina svjetovnih popijevaka zapisana je prvi put. Vidaković u predgovoru ističe da mu je najveći broj popijevaka pjevao stari *pridnjak*, tj. započimatelj pučkog pjevanja u crkvi sv. Terezije (danas katedrali) u Subotici, imenom Olka Kala, te još neki pjevači. Sam je maestro zapisao prema svojem sjećanju tri narodne melodije za tambure. Spomenuti je pridnjak pjevao crkvene popijevke i jednu svjetovnu. Ostale svjetovne popijevke izvelo je nekoliko pjevačica. Kala je kao pravi narodni pjevač stalno improvizirao: izvedba je svaki put pri ponavljanju bila drukčija, ne samo u trajanju nota, nego i u intervalima i broju nota. Kad ga je maestro upitao zašto tako pjeva, on mu je odgovorio: »Pa, gospodine, ne može se ista pisma dvaput jednako pivati.« Tom rečenicom staroga pjevača maestro je želio naglasiti da je glazbeni folklor živi organizam, koji se neprestano mijenja i razvija. Stalno variranje napjeva otežavalo je zapisivanje, ali je Vidaković ipak uspješno obavio posao.

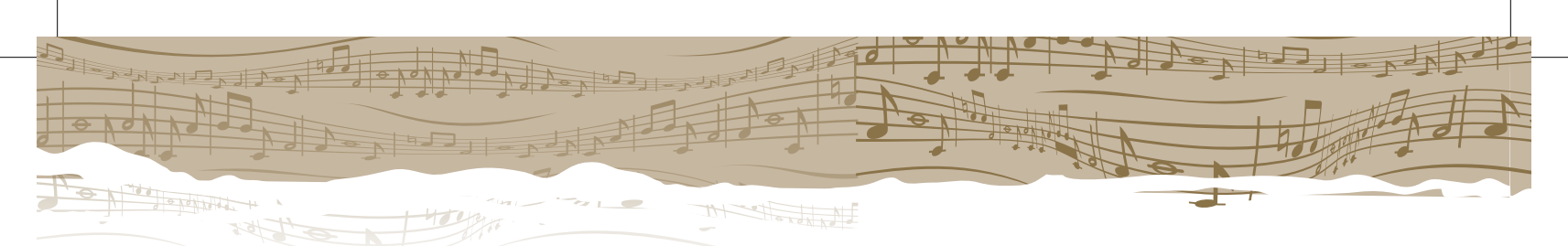
Kao vrstan poznavatelj crkvene glazbe on u uvodu piše da crkvene popijevke zbirci »predstavljaju vrlo zanimljiv materijal u glazbenom pogledu, jer njihova melodijska sadržina i stilizacija pokazuje s jedne strane razne izvore postanka, a s druge upornu tendenciju za izvjesnom određenom stilizacijom, moglo

⁶ *Dubrovački zapisi glazbenog folkloru...*, 488.

⁷ Kopiju toga pisma od 2. travnja 1952. dao mi je dr. Vinko Žganec 1972. god.

⁸ Kopija te zbirke koja mi je bila dostupna čuva se u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, pod registarskom oznakom: Rkp. Zb. Br. 177 N: Vidaković, Albe, *Bunjevačke narodne pjesme iz okolice Subotice*. Institut za etnologiju i folkloristiku osnovan je 1948. godine u Zagrebu pod imenom Institut za narodnu umjetnost. Od 1977. do 1989. djelovao je u okviru Instituta za filologiju i folkloristiku kao Zavod za istraživanje folkloru.

⁵ *Katolički list*, 117.

bi se reći bačkog tipa«. Vida-ković naglašava da se dubljom analizom tih napjeva još nitko nije bavio. Obara mišljenje onih koji su olako te bačke napjeve proglašavali hrvatskim varijantama mađarskih pučkih popijevaka. Uspoređujući svoje zapise s tri domaće i dvije mađarske zbirke, došao je do zaključka »da je korijen ovih pučkih popjevaka mnogo stariji i dublji, nego sve spomenute zbirke«. Maestro nadalje ističe da ni podrijetlo mađarskih narodnih popjevaka nije još potpuno osvijetljeno, pa se stoga ni o hrvatskim crkvenim pjesmama iz Bačke ne može suditi naprečac. Osim toga upozorava da se znatan dio europskog folklor crkvenog obilježja izravno veže na srednjovjekovnu gregorijaniku, »tako da se može s potpunom sigurnošću pratiti metamorfoza pojedinog koralnog napjeva, koji je, preveden s latinskog na živi jezik pojedinog naroda, postepeno poprimao i karakter narodnog glazbenog izraza«.

Vidaković naglašava potrebu poredbene analize hrvatskih crkvenih popijevaka s onima susjednih naroda⁹, imajući na umu

⁹ Vidaković u rubrici *Melodijske varijante* donosi kratice pojedinih zbornika i rukopisnih zbirki s kojima je usporedio svoje zapise. To su:

^{CO} – *Cithara octochorda* (npr. III., znači 3. izdanje iz 1757. god.).

^{Zs} – *Zsaskovszky Ferenc es Endre: Enekkoenyv*, Eger, 1886. (7. izd.).

^B – Lajčo Budanović, *Mala slava Božja, napivi za pisme*, Novi Sad.

^{MR} – Rukopisna zbirka kantora (orguljaša) Svetozara Miletića.

^{Sz.V.U.} – Harmat Artur es Sik Sandor: *Szent Vagy*, Uram, Budimpešta, 1942.

^V – Albe Vidaković: *Hrvatske pučke popijevke iz Subotice*.

Zapisivanje i proučavanje pučkih napjeva ostavilo je pečat i u Vidakovićevu skladateljskom radu: neke je od njih obradio za zbor, a pojedine svoje skladbe izgradio na temeljima folklornih glazbenih elemenata.

njihov zajednički izvor – gregorijanski koral: »Zanimljiv bi bio također i put, kojim je dolazio pojedini značajniji motiv popijevke u naše krajeve i posrednici (pisani zbornici, glazbena središta, značajniji propagatori i njihova djelatnost itd.), pomoću kojih je došlo do ovakvog repertoara, kakav se danas sačuvao. Ova i slična pitanja ne mogu se rješavati samo onako nasumce, oslanjajući se na neproverene pretpostavke, nego isključivo na temelju znanstvenog poredbenog istraživanja. U tu svrhu trebalo bi pojačati, bar ovih nekoliko godina, dok su još na životu stariji narodni pjevači, sakupljanje i bilježenje pučkih popjevaka i tekstova, kako bi se upotpunio što je više moguće već do sada sakupljeni materijal, i kako bi se moglo prijeći na njegovu znanstvenu obradu. Trebalo bi, također, postepeno priređivati kartoteku melodijskih početaka (prvih motiva) i početnih stihova pjesama, bez kojih je nemoguće i započeti rad ove vrste. Iz iskustva znadem, kolike su poteškoće i koliko se gubi vremena, ako se hoće samo i jedna jedina popijevka pratiti, preko svojih varijanata, kroz nekoliko, bilo rukopisnih bilo tiskanih zbiraka. Obična kazala tekstova potpuno su nedovoljna pomagala,

jer je poznato, da se mnogi napjevi javljaju u svojim varijantama pod raznim tekstovima i to bez obzira na sadržajne razlike i na njihovu pravu namjenu. Nije rijedak slučaj da se svjetovni napjevi pjevaju na crkvene tekstove, a crkveni napjevi na svjetovne.«¹⁰

Zapisivanje i proučavanje pučkih napjeva ostavilo je pečat i u Vidakovićevu skladateljskom radu: neke je od njih obradio za zbor, a pojedine svoje skladbe izgradio na temeljima folklornih glazbenih elemenata. To osobito vrijedi za skladbe na temelju staroslavenske glazbe, odnosno istarske ljestvice (tri staroslavenske mise) ili pak crkvene popijevke s elementima pučkih popijevaka (napose bačkih).

3. Vidakovićevi teoretski spisi o pučkoj popijevci u Bačkoj

3.1. Dr. Vinko Žganec sakupljač i obrađivač narodnih popijevaka bačkih Hrvata¹¹

Najprije ćemo se zadržati na maestrovu prilogu pod naslovom *Dr. Vinko Žganec sakupljač i obrađivač narodnih popijevaka bačkih Hrvata*. Maestro piše: »Premda ima još golemi broj prekrasnih narodnih pjesama [misli na tekstove, op. M. S.], koje nije nitko zabilježio, ipak moramo istaknuti, da su mnoge pjesme sačuvane baš nasto-

¹⁰ Svi su navodi bilježaka pod br. 8, 9 i 10 iz popratnoga rukopisnog teksta u zbirci (*Bunjevačke narodne pjesme iz okolice Subotice*).

¹¹ *Dr. Vinko Žganec sakupljač i obrađivač narodnih popijevaka bačkih Hrvata*, u: *Klasje naših ravni 1/2* (1944.), 115 – 117.

janjem naših prosvjetnih radnika – u prvom redu svećenika i učitelja – koji su kako u prošlosti, tako isto u novije doba učinili sve, da bi to narodno blago i ostalo netaknuto kao sveta baština hrvatske kulture i hrvatskog živog jezika.¹² No stanje s popijevkama je složenije, što autor izričito naglašava: »Popijevke su se tokom vremena dotjerivale, zaokruživale, usavršavale, ali također i – radi mnogih utjecaja – preobražavale u različite varijante tako, da se npr. ista pjesma, s istim riječima u nekim selima pjevala na jedan način, a u drugom na drugi. Na taj su način nastale tzv. inačice ili varijante, koje daju naročitu zanimljivost i draž našoj pučkoj popijevci. Da bi se mnoge tako raznolike i bogate popijevke – prepune izvornih ukrasa i zašara – mogle zabilježiti i tako sačuvati od zaboravi, nije dosta samo poznavati mnogo pjesama i znati ih otpjevati, nego je potrebna stručna glazbena narobrazba, temeljito poznavanje unutrašnje građe, duha i sadržaja svake pojedine popijevke, a iznad svega tankočutno uho, koje je kadro zamijetiti svaku pa i najmanju nijansu, koju narodni pjevač proizvede pjevajući ili gudeći svoje napjeve.«¹³

Spominjući muzikologa F. K. Kuhača kao zaslužna zapisivača popijevaka bačkih Hrvata, Vidaković se zaustavlja kod Vinka Žganca, do danas najvećega hrvatskog etnomuzikologa i melografa, koji je u 65 godina svojega istraživanja (od 1908. do 1973.) prikupio oko 25 000

hrvatskih tradicijskih napjeva, melodija, plesova, kola i običaja (dobar dio objavljen je u opsežnim zbirka). Od 1927. do 1941. Žganec djeluje u Bačkoj, u Somboru, kao odvjetnik. Za to vrijeme skuplja narodnu glazbu po Bačkoj. Plod toga rada su (rukopisne) zbirke pod naslovom: 1. *Narodne popijevke iz Bačke, Baranje, Srijema [i Slavonije]*¹⁴, 2. *Crkvene popijevke iz Bačke*¹⁵, 3. *Crkvene popijevke iz Svetozara Miletića*¹⁶, 4. *Narodne popijevke iz Sombora i okolice*.¹⁸

Vidaković kaže kako je Žganec kao vrsni melograf zabilježio svaki detalj u dotičnim pučkim popijevkama, uočavajući da »je to čisto narodna i nepatvorena hrvatska glazba, bez ikakve natruhe stranih elemenata, unatoč toga, što je taj hrvatski živalj već stoljećima stajao kao bedem, čuvajući sjeverno-istočne granice našeg narodnog područja. I kolikogod se činilo čudnovatim i neshvat-

ljivim – to posebno ističemo – u pučkim popijevkama bačkih Hrvata nema ni traga utjecaju ili možda natruhama mađarske glazbe. To je tim važnije, što su i političke i kulturne prilike bile upravo najpogodnije za ostvarenje ovakvih pojava. Niti susjedni Srbi nisu uspjeli unijeti svoje elemente u našu pučku popijevku, što predstavlja najbolje svjedočanstvo o snazi i žilavosti i otpornosti našeg hrvatskog življa u onim krajevima. Prema istraživanjima dra Žganca ogromna većina hrvatskih napjeva iz Bačke, osobito onih starijih, pokazuje izrazite značajke izvorne samobitne hrvatske melodike vlastite samo našem duhu, kulturi i rasi. [...] Njegov zapisivački rad ograničio se uglavnom na znatnija središta...«¹⁹ U šokačkom Baču zabilježio je oko 40 popijevaka, u Lemešu oko 40, u Somboru oko 40, u Bačkom Brijegu oko 30, u Subotici oko 20 popijevaka (većinom veoma starih i originalnih, a pjevali su mu ih Marta Vujković, Kata Prčić i Ivo Kujundžić), u Duboševici oko 15. »Tu ima mnogo pjesama tzv. u »grlo«, koje je bez fonografa veoma teško zabilježiti, jer im je melodija nesilabična, sa bezbroj ukrasa, titraja i zašara, a svaka kitica se pjeva slobodno, tako da napjev nikada nije stalan, nego je više improvizacija pjevača prema raspoloženju i osjećanju. Takove su pjesme većinom balade i romance, te nekoje svatovske. Golemi ovaj posao može ocijeniti pravo samo onaj, koji se okušao ba-

¹² Isto, 116.

¹³ Isto, 116.

¹⁴ Naknadno dodano u naslov.

¹⁵ Čuva se u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, pod oznakom: IEF Rkp. N 1, N 2.

¹⁶ Čuva se u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, pod oznakom: IEF Rkp. N 3.

¹⁷ Čuva se u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, pod oznakom: IEF Rkp. N 15.

¹⁸ Zbirku *Narodne popijevke iz Sombora i okolice* priredio je za tisak god. 1979. dugogodišnji Žgančev suradnik etnomuzikolog Miroslav Vuk Croata, no ni do danas ta građa nije objavljena. Od 1980. god. dotični se rukopis nalazi u vlasništvu nekadašnje Samoupravne interesne zajednice za kulturu Općine Sombor, danas Kulturni centar »Laza Kostić« [Nice Fracile: *Zbirka zapisa dr. Vinka Žganca »Narodne popijevke iz Sombora i okolice«*, Narodna umjetnost, posebno izdanje 3, Zagreb, 1991., 63 – 69.]

¹⁹ Dr. Vinko Žganec sakupljač i obradivač narodnih popijevaka bačkih Hrvata, 116.

viti bilježenjem napjeva prema pjevanju pučkih pjevača. [...] Međutim dr. Žganec nije ostao samo na polju melografije, odnosno bilježenja napjeva. On je pristupio popijevkama i kao skladatelj, te je probrao najljepše između njih i obradio.«²⁰

3.2. Bunjevačko-šokački glasbeni motivi²¹

Zaustavit ćemo se sada na članku *Bunjevačko-šokački glasbeni motivi*. Iako sam članak nije pisan kao znanstvena rasprava, već više esejistički, u njemu ima zanimljivih podataka i zapažanja, pa ga se može svrstati u uspjelije priloge Vidakovićeve etnomuzikološkog djelovanja. Autor kratko opisuje tri glavna etnomuzikološka područja hrvatskoga naroda, koja posjeduju svoje vlastite osobine.

Najstariji glazbeni oblici su iz Istre, Hrvatskoga primorja, jadranskih otoka, zapadne Bosne i zapadne Hercegovine. Značajke pučkih popijevaka iz tih područja jesu tzv. ojkanje ili otegnuto pjevanje na slogu »oj«; neodređenost ljestvice koju obilježavaju intervali različiti od ustaljene dijatoničke (značajni su mali intervali, od kojih se ističe sekunda); mali opseg popijevaka (najčešće unutar tetrakorda).

²⁰ Isto, 117.

²¹ *Bunjevačko-šokački glasbeni motivi*, u: *Klasje naših ravni*, Subotica, 1943. *Klasje naših ravni* je časopis za književnost, umjetnost i znanost pokrenut 1935. godine na poticaj biskupa Lajče Budanovića i mons. Blaška Rajića, u svojstvu književnog glasila Subotičke matice, kao »vanpolitički povremeni časopis«. Od sredine tridesetih godina XX. stoljeća Matica je okupljala onodobnu hrvatsku bunjevačku elitu iz Subotice i cijele Bačke.

Kao drugo glazbeno područje Vidaković prikazuje Međimurje, Hrvatsko zagorje, Podravinu, Prigorje, Pokuplje, Turopolje i dio savske ravnice. Za popijevke iz tih krajeva kaže da su mnogo bogatiji od onih iz južnih područja. »Melodija se razvija u okviru cijele ljestvice, koja je potpuno dijatonička. Tonovi su ustaljeni i prema tomu sposobni da stvore ugođaj tonaliteta u kojem se kreću. Vrijedno je istaknuti da se osobito u najsjevernijim dijelovima javljaju u obilnoj mjeri stari crkveni načini: dorski i frigijski, koji s tonalnog gledišta znače obogaćenje našeg glazbenog izraza.«²²

Treće područje obuhvaća Slavoniju, Srijem, gotovo cijelu Baranju i zapadnu polovicu Bačke. »Ovo je najdalji stupanj razvitka. Obilježen je izrazitim dur i mol ljestvicama, što je prema dru Širolu, posljedica utjecaja gajdaške svirke a kasnije i svirke tamburaških zborova.«²³

Ta područja nisu međusobno odijeljena jasno određenom granicom. Prijelazi iz jednog u drugo su »često neprimjetni, dok je na drugim mjestima vidljiv sukob izražen u nekoj vrsti mješavine kod koje prevladavaju sad karakteristike jednog, sad drugog glazbenog područja.«²⁴

Nakon ukazane raznolikosti i bogatstva hrvatskih pučkih popijevaka Vidaković se podrobnije bavi krajem u kojem obitavaju bački Hrvati – Bunjevci i Šokci. »Svi su oni osim snažne

²² *Bunjevačko-šokački glasbeni motivi*, 18.

²³ Isto.

²⁴ Isto.

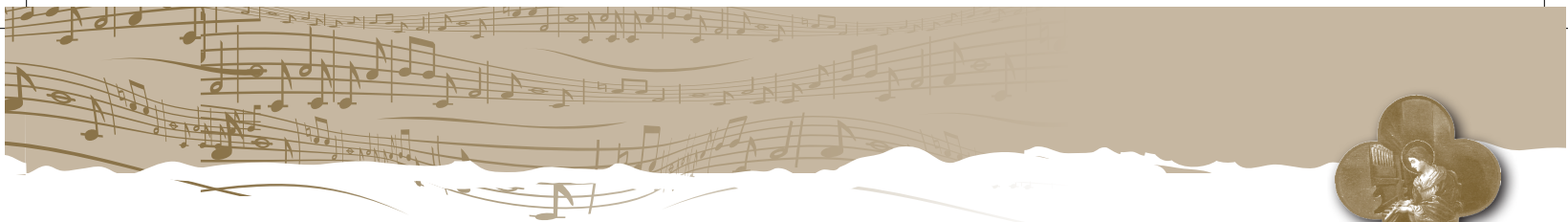
desnice, ponijeli sobom i gorku suzu u očima i slatku pjesmu na usnama. To je bila baština pradedovskih ognjišta i početak novog razvoja.«²⁵ I sada se rađa nešto novo. »Elementi pučke popijevke doseljenih Hrvata iz svih krajeva Hrvatske počeli su se ukrštati i stapati. Rađala se nova hrvatska popijevka.«²⁶ Pritom spominje jednostavnost i priprostost, zatim izraze boli i veselja koji se stapaju s elegijski raspjevanima ljubavnim melodijama ispunjenih orijentalnim ukrasima. »Vedre, bezbrižne i obijesne poskočnice, te raznovrsna slavonska 'kola' unosila su dah svježine, zanosa i poleta u melodije bunjevačko-šokačkih pučkih popijevaka, dajući njihovoj jednostavnosti i širini – poput onih širokih bačkih ravnica – potrebnu gipkost i okretnost.«²⁷ Postoje popijevke koje su nastale u gradovima ili većim mjestima (prema Kuhaču, tzv. varoške), s ponekim stranim elementima, jer nastaju u »miješanoj« sredini. One druge oblikovale su se u selima i na salašima, gdje se ne osjećaju tuđinski utjecaji.

Oblik bunjevačkih i šokačkih popijevaka pretežno je sličan slavonskim i srijemskim, a onda i nekima iz srednje Bosne. »Bunjevci, starinom gorštaci, pod utjecajem nove okolice, klime i širokih plodnih ravnica, sve su više poprimali osobine, što ih rađa ova zemlja. Blagost, mekoća, vedra širina pogleda, duboka osjećajnost, ponos i neslomiva izdržljivost odrazuju

²⁵ Isto.

²⁶ Isto, 18 – 19.

²⁷ Isto, 19.

se kako u svakidašnjem životu, tako isto i u pučkoj popijevci. Oblici dvodijelnih i trodijelnih pjesama 4/4 mjere, poskočnice, kola 2/4 mjere, lirske, momačke i djevojačke, nalik onim bosanskim sevdalinkama (u molu s karakterističnom povećanom sekundom) često puta slobodnog ritma i nepravilne građe, junačke pjesme malog melodijskog opsega s mnogim recitativima, tužaljke, a također i dječje pjesmice, sve su to samo znaci bogatog umjetničkog izživljavanja naroda iz onih krajeva. Pjesme se obično pjevaju bez pratnje pojedinačno ili u zboru, ali je vrlo česta pojava pjevanje i ples uz gajde ili uz tambure. Tambura je najraširenije glazbalo, koje je toliko priraslo srcu bačkih Hrvata, da je skoro svaka kuća imade. Ona je vjerna pratilica u svim lijepim

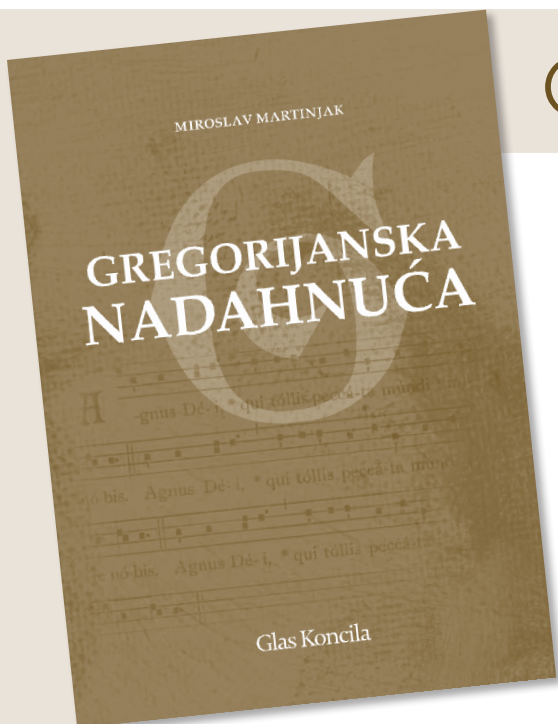
i tužnim časovima života. Zato se i s tolikom pažnjom nastoji pribaviti u svakoj kući najljepša i najzvučnija tambura, pa je na taj način nastao i tzv. bački tip tambura, koje se i oblikom i brojem žica razlikuju već od slavonskih, a pogotovo od onih iz drugih krajeva. Bunjevačko-šokačka pučka popijevka nastala je sintezom glazbenih elemenata iz skoro svih krajeva Hrvatske. Ona je ujedinila u sebi i povezala jug sa sjeverom, stvarajući novi tip hrvatskog glazbenog izražaja, koji svojom ljepotom potvrđuje onaj prvotni estetski zakon »jedinstvo u raznolikosti.«²⁸ Bunjevci i Šokci asimilirali su različite utjecaje te oblikovali vlastitu vrstu popijevke.

²⁸ Isto.

Zaključak

Dok smo u drugom dijelu govorili o Vidakovićevu praktičnom etnomuzikološkom radu u Bačkoj, u zadnjem dijelu bila je riječ o maestrovim spisima u kojima je teoretski opisao obilježja pučkih popijevaka dotične pokrajine. Završavamo namjerno prikazom članka *Bunjevačko-šokački glasbeni motivi*, temom iz njegove rodne Bačke. Ona je u njegovu bunjevačkom srcu uvijek bila prisutna, iako je živio daleko, u njegovu također voljenu Zagrebu.

Oštroumnost, analitička preglednost, komparativna metoda, zaključivanje na temelju činjenica (a ne na pretpostavkama) – jednom riječju znanstvena akribija – bitne su oznake etnomuzikološkog (folklorističkog) istraživanja i pisanja Albe Vidakovića.

Gregorijanska nadahnuća

Zbirka mo. Miroslava Martinjaka – nadahnuta gregorijanskom glazbenom baštinom – sadrži tridesetak obrađenih skladbi koje su namijenjene za puk, mješoviti i muški zbor. Izdanjem te zbirke autor želi potaknuti očuvanje gregorijanske arhaične baštine, koje je neprocjenjivo blago rimokatoličke Crkve, a čijom se interpretacijom jednoglasnih gregorijanskih melodija i mješovitoga zbornog pjevanja uključuje zbor i puk te se na taj način daje mogućnost i poticaj na aktivnije sudjelovanje u liturgiji.

Nedvojbeno je to vrijedna zbirka, plod autorova dugogodišnjega stručnog i umjetničkog rada kao profesora na visokim učilištima, koji je dao veliki doprinos crkvenoj i liturgijskoj glazbi Crkve u Hrvata.